

بحران آب و خشکسالی (چالش‌ها و راهکارها)

بهمن خسروی پور^{۱*}، مریم زنگنه^۲، محمد خدامراد پور^۳

۱- استاد گروه ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی خوزستان

۲ کارشناس ارشد مدیریت فناوری اطلاعات

۳ کارشناس ارشد زراعت

b. Khosravipour@gmail.com

چکیده

آب از نهاده‌های اصلی کشاورزی و رکن اساسی توسعه کشاورزی به شمار می‌رود. بحران آب چالشی بزرگ برای کشور ایران و تمام کشورهای جهان است. آب جایگاه ویژه‌ای در توسعه پایدار کشاورزی دارد و مصرف نادرست آن موجب عدم دستیابی به پایداری در توسعه کشاورزی می‌شود. کشور ایران با قرار گرفتن در ناحیه‌ی گرم و کم‌بارش جهان نه تنها با معضل تأمین آب مورد نیاز کشاورزی بلکه با تهیه و دسترسی به آب شرب بهداشتی هم رو به رو می‌باشد. عدم انجام تحقیقات لازم در بخش پیش‌بینی خشکسالی در سال‌های گذشته و یا عدم توجه به تحقیقات به عمل آمده، موجب بروز بحران آب در کشور ایران شده است. این بی‌تدبیری و عدم توجه، ضربات بزرگ و جبران‌ناپذیری به تمام بخش‌های اصلی کشور و زندگی روزانه مانند روند سریع بیابان‌زایی، پدیده ریزگردها، مهاجرت روستاییان، معضلات اجتماعی، کاهش تولیدات کشاورزی و غیره را به دنبال داشته است. در این تحقیق که به صورت مروری و با استفاده از منابع مکتوب کتابخانه‌ای و سایت‌های اینترنتی تهیه شده، مسأله آب، بحران آب و بخش کشاورزی، توسعه پایدار و مدیریت بحران آب بررسی و راهکارهایی را در پایان ارائه می‌نماید.

واژگان کلیدی: آب، کشاورزی، خشکسالی، بحران آب.

۱- مقدمه

آب، مایه‌ی حیات و عنصر سازنده‌ی طبیعت است. آب یک منبع کمیاب و گران‌بها در جهان و به ویژه در منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا به‌شمار می‌آید. بیش از ۷۰ درصد سطح زمین را آب پوشانده است. ۹۷ درصد از مجموع آب‌های جهان، محصور در اقیانوس‌ها بوده و شور و غیر قابل استفاده است. از سه درصد باقی مانده، ۸۷ درصد در قالب توده‌های یخ، در درون خاک و در لایه‌های اعماق زمین قرار دارند. تنها ۱۳ درصد، (چهار درصد از مجموع آب‌های جهان) قابل استفاده است و از این مقدار، کم‌تر از یک درصد در منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا قرار دارند. خشک و لم‌یزرع بودن سه چهارم زمین‌های منطقه، آن را به خشک‌ترین منطقه جهان تبدیل نموده است و دائماً از خشکسالی متناوب، توزیع نامتوازن آب، شکاف عمیق میان عرضه و تقاضا، کاهش شدید کیفیت، افزایش مصرف آب در کشاورزی، قیمت‌های یارانه‌ای و ارائه خدمات نامناسب و ناکافی توسط سازمان‌های ملی رنج می‌برد (نهای، ۱۳۸۰: ۱۴۴).

رشد جمعیت و توسعه شهرنشینی نیاز به تأمین آب شرب، بهداشت، امنیت غذایی، حفظ محیط‌زیست، آب کشاورزی، صنعتی و تجاری را افزایش داده است. در نگرش جدید جهانی، آب کالایی اقتصادی - اجتماعی و به عنوان نیاز اولیه و حیاتی هر انسان محسوب می‌شود. هر چند آب یکی از منابع تجدیدشونده به شمار می‌رود، اما مقدار و سرعت این فرآیند بسیار کند و طولانی است. با توجه به رشد بی‌رویه جمعیت، بالا رفتن سطح بهداشت و رفاه عمومی، سرانه منابع آبی تجدید شونده رو به کاهش می‌باشد (بابازاده، سرائی‌تبریزی، ۱۳۸۷: ۲). حفظ منابع آب و بهره برداری اقتصادی و عادلانه از آن، یک مسأله جهانی